

Gruppövning undersöka organisatorisk och social arbetsmiljö

Till dig som chef:

För att åtgärda risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön behöver orsakerna till riskerna identifieras. Genom att påverka orsakerna till riskerna kan riskerna minskas. Denna gruppövning bygger på dialog för att få syn på bakomliggande orsaker till eventuella arbetsmiljörisker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön.

Ett presentationsmaterial i form av PowerPoint ”Introduktion till organisatorisk och social arbetsmiljö” kan med fördel inleda gruppövningen för att skapa samsyn kring begreppen och starta igång tankarna kring ämnet. Presentationen finns i mappen chefsdokument.

Minst två gånger per år ska dessa frågeställningar undersökas i varje arbetsgrupp, detta gör ni genom denna gruppövning, utifrån medarbetarenkätens svar eller en riktad enkät om organisatorisk och social arbetsmiljö som HR har.

Om risker identifieras gör du en riskbedömning i ett separat arbetsmöte i samverkan med skyddsombud. Risker, riskbedömning och åtgärder dokumenterar du sedan i enhetens handlingsplan för arbetsmiljö, som därefter återkopplas till medarbetarna på APT.

Gruppövningen nedan bör genomföras så kollegor med samma yrkesroll och arbetsuppgifter kan diskutera och utreda frågeställningarna i mindre gruppkonstellationer, gärna sk. bikupa med några få deltagare.

Vad är organisatoriska och sociala arbetsmiljöfaktorer?

Det handlar om exempelvis arbetsbelastning, arbetsmängd, svårighetsgrad i arbetet, tidsgränser för arbetet, trivsel, konflikter, samarbete, kränkningar och otydliga förväntningar, kognitiva krav, emotionella krav och fysiska krav.

Vad innebär resurser i arbetet?

I arbetet med att undersöka arbetsmiljön ingår också att identifiera resurser i arbetet som bidrar till att antingen uppnå mål för arbetet eller hantera krav i arbetet. Dessa kan ofta förebygga risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Resurser kan vara arbetsmetoder eller arbetsredskap, kompetens eller bemanning, rimliga och tydliga mål, återkoppling på arbetsinsats, möjlighet till kontroll i arbetet, socialt stöd från chefer och kollegor och möjlighet till återhämtning.

Gruppövning:

Utifrån de områden som berörs i föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö, eller specifikt utifrån nedanstående frågeställningar genomför ni gruppövningen i ett antal steg:

1. Vilka arbetsuppgifter som ska utföras och vilket resultat som ska uppnås med arbetet.
2. Om det finns särskilda sätt som arbetet ska utföras på och i så fall hur.
3. Vilka arbetsuppgifter som ska prioriteras när den tillgängliga tiden inte räcker till för alla arbetsuppgifter som ska utföras.
4. Vem medarbetarna kan vända sig till för att få hjälp och stöd för att utföra arbetet.
5. Vilka befogenheter medarbetarna har i arbetet.

1. Brainstorming: Inled övningen med att varje medarbetare skriver på post-it-lappar olika situationer, arbetsmoment m.m. som hen upplever vara en arbetsmiljörisk utifrån OSA-föreskriften eller ovanstående frågeställningar. Syftet är att var och en får möjlighet att tänka fritt innan den gemensamma gruppdiskussionen påbörjas. Utgå från principerna kring s.k. ”brainstorming” där syftet är att skapa så många infallsvinklar som möjligt, för att få en heltäckande bild över gruppens upplevda risker kring den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Att våga vara självkritiska är viktigt för att få syn på eventuella arbetsmiljörisker.

2. Riskbedömning: Post-it-lapparna placeras in i matrisen (som finns sist i detta dokument) utifrån sannolikhet att händelsen inträffar och konsekvens/bedömd allvarlighetsgrad om händelsen inträffar.

Tips: I mindre arbetsgrupper kan varje medarbetare placera sina egna lappar i matrisen, men i stora arbetsgrupper bör detta ske i två steg; först i mindre grupper för dialog och gemensam bedömning eller omröstning kring lämplig placering i matrisen, sedan delar grupperna sina identifierade risker/bedömningar till varandra i storgrupp.

3. **Prioritering:** När samtliga post-it-lappar (identifierade risker) är utplacerade i matrisen, visas en överskådlig bild över vilka händelser/möjliga risker som bör prioriteras i det fortsatta förebyggande arbetet. Risker som sannolikt kan inträffa och bedöms ge betydande konsekvenser för verksamheten och/eller medarbetarna måste förebyggas genom olika typer av åtgärder.
4. **Orsaksanalys:** För att åtgärda risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön behöver orsakerna till riskerna identifieras. Genomför övningen Orsaksanalys "Fem varför?" på de risker som prioriterats i första hand (av chef, eller genom omröstning). Genomför i mindre dialoggrupper
 - Formulera vad ni upplever vara problemet (diskutera ett problem i taget). Ju mer konkret, mätbart och specifikt ni beskriver det, desto lättare kommer det vara att lösa.
 - Läs nu problemet var och en för sig och fråga "Varför?". Dvs, du frågar "varför?" och svarar själv "därför att..." tillsammans skriver ni i dialoggruppen upp alla de orsaker ni kommer på. Se till att också orsaken är så konkret, mätbart och specifikt formulerad som möjligt.
 - För varje orsak ni kommer på, fråga så igen "varför då?" Skriv alla "orsakerna till orsakerna"
 - Upprepa dessa "varför?"-frågor ytterligare tre vändor.
5. **Övningen avslutas.** När ni nu fått fram ett antal orsaker till problemet/problemen och även orsaker till orsakerna då är gruppövningen avslutad. Arbetsgruppens gemensamma analys lämnas nu till chef och skyddsombud för fortsatt analys, riskbedömning och planering av åtgärder som kan förebygga riskerna.

Handlingsplan arbetsmiljö: Riskbedömning av de identifierade orsakerna gör chefen i samverkan med skyddsombud. Risker, riskbedömning och planering av åtgärder dokumenteras i handlingsplan Arbetsmiljö, som därefter återkopplas till medarbetarna på APT.

Målsättning är att hitta lösningar på åtminstone några grundorsaker. Vad är lättast att lösa, vilken lösning bör ge störst effekt?

Lösningen kan vara något som eliminerar grundorsaken, något som snabbar upp den, något som gör processen smidigare.

Åtgärder utformas enligt följande princip:

- 1: Ta bort risk, eller dess grundorsak
- 2: Bygg in risk, gör processen smidigare, stabilare eller automatisera
- 3: Undvik risk genom rutiner, mall, checklista
- 4: Skydda mot risk genom skyddsutrustning. Endast när steg 1-3 inte förebygger risken tillfredställande är skydds-utrustning en nödvändig åtgärd.

Sannolikhet att händelsen inträffar och konsekvens/bedömd allvarlighetsgrad om händelsen inträffar

Konsekvens / Allvarlighetsgrad ↑	Medel- hög risk	Hög risk	Mycket hög risk	Extremt hög risk	Oaccept- abelt hög risk
	Förhöjd risk	Medel- hög risk	Hög risk	Mycket hög risk	Extremt hög risk
	Låg risk	Förhöjd risk	Medel- hög risk	Hög risk	Mycket hög risk
	Mycket låg risk	Låg risk	Förhöjd risk	Medel- hög risk	Hög risk
	Insignifi- kant risk	Mycket låg risk	Låg risk	Förhöjd risk	Medel- hög risk
→ Sannolikhet					